

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากสภาวะเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนี้พบว่าปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลโดยรวมต่อเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอัตราเงินเฟ้อ ปัญหาการส่งออกที่ลดลง ปัญหาน้ำมันขึ้นราคาอย่างต่อเนื่อง และค่าครองชีพของประชาชนที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ค่าจ้างแรงงานยังไม่สามารถปรับขึ้นได้ทันกับสภาวะค่าครองชีพที่เป็นอยู่ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนโดยทั่วไป เช่น ค่าสินค้าอุปโภคบริโภค ที่ปรับราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ อาทิ ค่าโดยสารรถประจำทางที่ปรับตัวขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ผลกระทบที่รุนแรงเช่นนี้ทำให้แรงงานทุกคนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตประจำวัน ให้สอดคล้องตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป แต่แรงงานที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้น แบ่งตามสภาพความเป็นจริงได้ 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ คือ แรงงานที่มีรายได้ประจำ ซึ่งมีรายรับที่แน่นอนสามารถวางแผนการใช้จ่ายได้ และมีสวัสดิการของทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลมาคุ้มครองจึงอาจจะได้รับผลกระทบไม่มากนัก แรงงานกลุ่มที่สอง คือ แรงงานที่ได้ค่าจ้างเป็นรายวันกลุ่มนี้ถือเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ ซึ่งมีรายได้มาจากการทำงานเพียงอย่างเดียว โดยคิดจากอัตราค่าจ้างต่อวันตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งเมื่อค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อคนข้างรุนแรง ทำให้ได้รับปัญหาความเดือดร้อนจากค่าสินค้าอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างไม่สมดุลกัน แต่แรงงานกลุ่มนี้ได้รับการคุ้มครองจากทางรัฐบาล มีสวัสดิการ และมีกองทุนประกันสังคมเข้ามาช่วยเหลือในยามเจ็บป่วย หรือยามว่างงาน

แรงงานที่อยู่นอกระบบ ซึ่งมีจำนวนมากและอาศัยอยู่ตามต่างจังหวัด หรือแรงงานที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการทำงาน เช่นอาชีพ บริการ รับจ้าง หรือ คนทำไร่ทำสวน จัดอยู่ในกลุ่มแรงงานนอกระบบ ซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครอง ดูแล จากทางราชการ ไม่มีสวัสดิการ หรือกองทุนใด ๆ มาช่วยเหลือ จึงได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างเล็งไม่ได้ เพราะรายได้มาจากการทำงานเพียงอย่างเดียว ถ้าเจ็บป่วย ก็ต้องออกค่ารักษาพยาบาลเอง และในช่วงที่รักษาตัว ก็ไม่สามารถประกอบอาชีพ จึงทำให้ขาดรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ในช่วงที่เศรษฐกิจถดถอยนี้ บริษัท หรือโรงงานต่าง ๆ ที่แจกจ่ายงานให้กับแรงงานกลุ่มนี้ก็ลดกำลังการผลิตลง ส่งผลถึงรายรับที่ลดลงด้วย จากสถิติสำนักงานประกันสังคมระบุว่า ประเทศไทย มีแรงงานนอกระบบเป็นแรงงาน

กลุ่มใหญ่ของประเทศมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 23 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 70 ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ 33 ล้านคน ในขณะที่มีแรงงานซึ่งอยู่ในระบบประกันสังคมเพียง 7.43 ล้านคน (จดหมายข่าวประกันสังคม, 2547)

จะเห็นได้ว่าแรงงานนอกระบบเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ และเป็นกลุ่มที่สนับสนุนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง เพราะสินค้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าหัตถกรรม สินค้าพื้นบ้านหรือ แรงงานที่ใช้ในกิจการต่าง ๆ ก็ล้วนมาจากคนกลุ่มนี้แทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นกรณีที่น่าศึกษาว่ากลุ่มแรงงานนอกระบบนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างไรในสภาพที่เศรษฐกิจตกต่ำ แต่กลุ่มแรงงานนอกระบบมีหลากหลายอาชีพ และเป็นกลุ่มใหญ่ ผู้ศึกษาจึงเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานในชนบท มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และถือเป็นกลุ่มแรงงานที่มีรูปแบบงานไม่ซับซ้อน ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเกี่ยวผลกระทบจากการปรับตัวด้านอาชีพของผู้รับงานไปทำที่บ้าน กิจการเหวอน ซึ่งกลุ่มแรงงานที่ศึกษานี้ อาศัยอยู่ใน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 4 ตำบล

จากสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องการสำรวจการรับงานไปทำที่บ้าน กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านในปี 2548 มีทั้งสิ้น 549,803 คน เป็นจำนวน 348,964 ครัวเรือน แยกตามภาคต่าง ๆ ได้ดังนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผู้รับงานไปทำที่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคกลาง และภาคเหนือ โดยเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 81.5 ช่วงอายุผู้รับงานไปทำที่บ้าน มีตั้งแต่ 15-มากกว่า 60 ปี ช่วงอายุที่มากที่สุดคือ 30-39 ปี มีมากถึงร้อยละ 33.1 จากข้อมูลสังเกตได้ว่ากลุ่มแม่บ้านซึ่งอาศัยอยู่ตามชนบท และไม่ได้ประกอบอาชีพหลักใด ๆ นอกจาก ทำไร่ ทำสวน และอยู่ดูแลบ้านเพียงอย่างเดียว จะเป็นกลุ่มที่รับงานไปทำที่บ้านมากที่สุด เนื่องจากไม่ต้องเดินทางไปทำงานไกล และยังสามารถอยู่ใกล้ชิดครอบครัว สามารถทำงานควบคู่ไปกับการทำงานบ้านได้

ตารางที่ 1.1

จำนวนและร้อยละของครัวเรือน ผู้รับงานไปทำที่บ้าน

จำแนกตามเขตการปกครอง และภาค พ.ศ. 2548

ภาค	ครัวเรือนที่ รับงานไปทำ ที่บ้าน	รวม	ผู้รับงานไปทำที่บ้าน	
			ในเขต เทศบาล	นอกเขต เทศบาล
จำนวน (คน)				
ทั่วราชอาณาจักร	348,964	549,803	171,831	377,972
กรุงเทพมหานคร	36,070	91,961	91,961	-
ภาคกลาง	86,175	133,804	37,545	96,259
ภาคเหนือ	84,549	119,321	20,786	98,535
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	106,917	157,868	15,547	142,321
ภาคใต้	35,254	46,849	5,992	40,857
ร้อยละ				
ทั่วราชอาณาจักร	100.0	100.0	100.0	100.0
กรุงเทพมหานคร	10.3	16.7	53.5	-
ภาคกลาง	24.7	24.4	21.9	25.5
ภาคเหนือ	24.2	21.7	12.1	26.1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	30.7	28.7	9.0	37.6
ภาคใต้	10.1	8.5	3.5	10.8

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การสำรวจการ
รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2548

ตารางที่ 1.2
ร้อยละของผู้รับงานไปทำที่บ้าน จำแนกตามเพศ อายุ และ
ประเภทของผู้รับงาน พ.ศ. 2548

เพศและอายุ	รวม	ประเภทของผู้รับงาน		
		ผู้รับงาน ด้วยตนเอง	ผู้ช่วยผู้รับงาน	ผู้รับช่วงงาน
จำนวน	(549,803)	(443,599)	(103,438)	(2,766)
เพศ	100.0	100.0	100.0	100.0
ชาย	23.7	21.3	33.6	33.5
หญิง	76.3	78.7	66.4	66.5
อายุ (ปี)	100.0	100.0	100.0	100.0
15-19	3.3	1.7	10.2	1.9
20-29	14.0	12.7	19.9	13.4
30-39	33.1	33.9	29.7	19.0
40-49	27.4	29.3	19.0	41.3
50-59	13.1	13.4	11.4	17.5
60 ขึ้นไป	9.1	9.0	9.8	6.9

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การสำรวจการ
รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2548

ตารางที่ 1.3

ร้อยละของผู้รับงานไปทำที่บ้าน จำแนกตามการศึกษาที่สำเร็จ
และประเภทของผู้รับงาน พ.ศ. 2548

การศึกษาที่สำเร็จ	รวม	ประเภทของผู้รับงาน		
		ผู้รับงาน ด้วยตนเอง	ผู้ช่วยผู้รับงาน	ผู้รับช่วงงาน
ประถมศึกษาและต่ำกว่า ¹ /	81.5	83.2	74.5	67.9
มัธยมศึกษา	16.8	15.4	22.5	25.9
อนุปริญญาขึ้นไป	1.7	1.4	3.0	6.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: ¹ / รวมผู้ไม่มีการศึกษา

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การสำรวจการ
รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2548

จากปัญหาเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวมแล้ว กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการแหวน ยังได้รับผลกระทบทางตรงอีก ซึ่งก็คือความไม่แน่นอนและความสม่ำเสมอของงานที่ได้รับการว่าจ้าง และค่าตอบแทนที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของแหวน แต่ละประเภท และจากบริษัทที่รับงานมาอีกทอดหนึ่ง ทำให้กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านบางคน หันไปรับจ้างผลิตสินค้าอื่น ๆ แทน หรือรับจ้างผลิตสินค้าอย่างอื่นควบคู่ไปกับการรับจ้างซ่อมแหวน โดยเพิ่ม-ลด สัดส่วน งานแต่ละอย่างที่รับมาทำที่บ้าน จึงส่งผลให้ไม่สามารถทราบจำนวนแรงงานผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการแหวนที่แน่นอนได้ บางช่วงอาจขึ้นอยู่กับฤดูกาล เพราะถ้าอยู่ในช่วงการเพาะปลูก แรงงานส่วนหนึ่งก็จะไปประกอบอาชีพหลัก ทำสวน ทำไร่ เมื่อหมดฤดูกาลเพาะปลูกก็จะกลับมารับงานแหวน อีกครั้งหนึ่งดังนั้นในช่วงที่แรงงานขาดหายไปจึงส่งผลต่อผู้รับเหมาที่รับงานจากทางโรงงาน มาแจกจ่ายงานให้ตามบ้านอย่างมาก

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อกรรับงานแหวน ไปทำที่บ้านคือ ค่าเม็ดพลาสติก ที่สูงขึ้นอันสืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจและค่าน้ำมันที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอุตสาหกรรมผลิตเม็ดพลาสติกเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องมาจากอุตสาหกรรมการกลั่นน้ำมัน เมื่อราคาเม็ดพลาสติกเพิ่มสูงขึ้น ทำให้การผลิตของทางโรงงานไม่สามารถเพิ่มยอดผลิต หรือรักษายอด

การผลิตไว้ได้ จึงต้องมีการลดการผลิตลง (เศรษฐกิจسنເທສ, 2549ก, น. 15-18) ส่งผลโดยตรงต่อผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการแหวน ที่รับจ้างซ่อมแหวน เพียงอย่างเดียว เพราะเท่ากับว่ามีรายได้ลดลง และยังไม่สามารถหางานอื่นมาทดแทนได้ทัน ปัญหาเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน ในด้านความเป็นอยู่ ที่ต้องหาทางรับมือกับปัญหา ในขณะที่ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคก็ปรับราคาขึ้นไปเรื่อย ๆ อาทิ ราคาเนื้อสัตว์ที่มีการปรับราคาขึ้นทุก ๆ ปี อย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารัฐบาลจะหามาตรการมาควบคุมราคาแล้วก็ตามสาเหตุหลักเนื่องจากเกิดการระบาดของไข้หวัดนก ในสัตว์ปีกทั่วประเทศ ทำให้ประชาชนตื่นตระหนกและหันมาบริโภคเนื้อสัตว์อย่างอื่นแทน ส่งผลให้เนื้อสัตว์ทุกประเภทปรับราคาเพิ่มขึ้น และเนื้อสัตว์ก็เป็นอาหารที่เกือบทุกครัวเรือนต้องใช้บริโภคเกือบทุกวัน (เศรษฐกิจسنເທສ, 2549, น. 10-14) จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องรับภาระค่าอาหารที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน หรือยุคโลกาภิวัตน์ การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสาร หรือการค้าที่เปิดเสรีมากขึ้นทำให้สินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ เข้ามาเปิดตลาดกันอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดค่านิยมการหาซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยมาเพื่อตอบสนองความต้องการ สังเกตได้จากหนี้สินภาคครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นจนน่าวิตก โดยเฉพาะหนี้สินครัวเรือนภาคชนบท เกิดจากปัญหาความไม่สมดุลกันระหว่างรายได้กับรายจ่าย และยังผู้รับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งมีรายได้ที่ไม่แน่นอนด้วยแล้ว ถ้าไม่ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ก็จะได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้รับงานไปทำที่บ้านในกิจการแหวน ซึ่งมีรายได้จากการทำงานโดยคิดค่าแรงเหมาต่อชิ้นนั้น คุณจะไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพรายได้ที่ไม่สามารถคาดคะเนได้แน่นอน และการที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากทางราชการ จึงอาจจะทำให้เกิดปัญหาความเครียด ทั้งจากปัญหาเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ รายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งผู้รับงานไปทำที่บ้านจะต้องหาทางรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการปรับเปลี่ยนวิถีการใช้จ่าย หรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ให้เข้ากับสถานการณ์ วิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป จึงส่งผลต่อผู้รับงานไปทำที่บ้านในทิศทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง และความมุ่งหวังต่อการทำงานรับจ้างซ่อมแหวน การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของผู้รับงานไปทำที่บ้าน จะใช้แนวคิดใดมาประยุกต์ หรือจะสอดคล้องตามทฤษฎี หรือไม่ จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาค้นคว้า และหาข้อสรุปเกี่ยวกับการปรับตัวด้านอาชีพของผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการแหวน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันมีความพยายามช่วยเหลือกลุ่มแรงงานนอกระบบ และกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้าน เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่ดีจากทางรัฐบาล แต่ก็ เป็นเพียงแค่การเริ่มต้น ซึ่งถ้านโยบายการช่วยเหลือได้จัดทำแล้วเสร็จ และสามารถเข้าถึงแรงงานนอกระบบ และกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านได้อย่างทั่วถึงแล้วจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแรงงาน

กลุ่มนี้ เพราะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายยาม เจ็บป่วย และเป็นการประกันความมั่นคงในการทำงานได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพการทำงาน ปัญหาและผลกระทบจากการลดปริมาณการผลิต
2. ศึกษาปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากการปรับตัวของผู้รับงานไปทำที่บ้าน
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคลกับการปรับตัวด้านอาชีพของผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการแหวน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการแหวนจากตัวแทนผู้รับงานไปทำที่บ้านในอำเภอ บางปลาหมอก จำนวน 120 คน ซึ่งแยกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้รับจ้างซ่อมแหวน เพียงอย่างเดียว ไม่ได้รับจ้างผลิตสินค้าอย่างอื่น
2. ผู้รับจ้างซ่อมแหวนควบคู่ไปกับการรับจ้างผลิตสินค้าอย่างอื่น
3. ผู้รับจ้างซ่อมแหวนนอกเหนือจากการทำงานปกติ เช่น ทำนา ทำสวน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพการทำงาน ปัญหาและผลกระทบจากการลดปริมาณการผลิต ปัญหาและผลกระทบจากการปรับตัวของผู้รับงานไปทำที่บ้านรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา การสังกัดกลุ่ม กับการปรับตัวด้านอาชีพของผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการแหวน

คำจำกัดความ

1. ผู้รับงานไปทำที่บ้าน คือ ผู้รับจ้างซ่อมเหวอน โดยรับเหวอนที่ชำรุดจากตัวแทนที่ตนเองสังกัดอยู่ กลับมาซ่อมแซมที่บ้าน
2. กิจการเหวอน คือ งานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและซ่อมแซมเหวอนที่ใช้ในการประมง
3. การปรับตัวด้านอาชีพ คือ ความพยายามของผู้ประกอบอาชีพที่จะทำให้ตนเองมีรายได้ มีความมั่นคง มีโอกาส ทางเลือกในการประกอบอาชีพเดิมและอาชีพเสริม
4. ผลกระทบอันเนื่องมาจากการปรับตัว คือ ผลที่เกิดจากความพยายามในการปรับตัวด้านอาชีพที่ส่งผลต่อปัญหาและผลกระทบ 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาพ รายได้ ครอบครัว และการร่วมกิจกรรมกับชุมชน
5. สภาพการทำงาน คือ วัน เวลา ชั่วโมงการทำงาน วันหยุด การรับงาน ปริมาณการผลิต ซึ่งเปลี่ยนไปจากเดิม รวมทั้งรายได้ที่ได้รับจากการผลิต
6. ตัวแทนผู้รับงานไปทำที่บ้าน คือ ผู้ทำหน้าที่ติดต่อรับงานระหว่างบริษัทที่ผลิตเหวอนกับผู้รับงานไปทำที่บ้านกิจการเหวอน
7. การร่วมกิจกรรมกับชุมชน คือ การที่แรงงานมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น เทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ หรือ กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นตามวันสำคัญต่าง ๆ